

Kansalaisten osallistuminen kansalliseen lainsäädäntöprosessiin Pohjoismaissa

Raportti

27.5.2022

SITRA

Tiivistelmä (1/2)

Tämä selvityksen tavoitteena on tuottaa vertailutietoa kansalaisen osallistumisen paikoista lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa Pohjoismaissa. Selvityksessä tarkastellaan, miten kansalainen voi osallistua lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa, minkälaisia osallistumisen paikkoja kansalaisella on sekä mistä kansalainen saa tietoa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista ja -prosesseista. Selvityksen aineisto koostuu julkisesta kirjallisesta aineistosta ja haastatteluista, joita toteutettiin yhteensä kahdeksan kappaletta Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Islannin asiantuntijoiden kanssa. Selvitys toteutettiin helmittoukokuun 2022 välisenä aikana.

Selvityksen tulokset osoittavat, että Pohjoismaiden lainsäädännön valmisteluvaiheen osallistumisen työkalut ovat muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta digitaalisia. Valmisteluvaiheessa keskeisiä työkaluja ovat kuulemisportaalit, joiden kautta kansalaisilla on mahdollisuus saada tietoa valmisteluprosessista sekä tuoda ääntänsä kuuluviin. Lain käsittelyvaiheessa eroavaisuuksia löytyy valmisteluvaihetta enemmän, sillä Pohjoismaiden parlamentit tarjoavat toisistaan eroavia ratkaisuja osallistumisen työkalujen ja kanavien osalta. Suurimmat erot saatavilla olevissa työkaluissa liittyvät kansalaisaloitemahdollisuuteen. Kansalaisaloite-palvelu on käytössä Suomessa ja Tanskassa, mutta ei muissa tarkastelun kohteena olevissa maissa.

Tiivistelmä (2/2)

Pohjoismaissa kansalaisten roolia ja mahdollisuuksia lainsäädäntöprosessiin osallistumiseksi tarkastellaan eri näkökulmista, mikä vaikuttaa suoran osallistumisen keinojen määrään ja laatuun. Selvityksen havaintojen perusteella kansalaisten osallisuuden merkitys lainsäädännössä ja yleisesti demokratian toteutumisessa on kaikissa maissa tärkeä, mutta se ilmenee ja sitä edistetään eri tavoin. Islanti erottautuu innovatiivisena Pohjoismaana kansalaisten suoran osallistamisen näkökulmasta. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa korostuu osallistuminen järjestötoiminnan kautta ja epäformaali vaikuttaminen.

Selvityksen tulosten perusteella kansalaisten vaikuttaminen on merkittävästi yleisempää ja helpompaa paikallisesti (kuntatasolla) kuin kansallisesti. Kansalaisten osallistuminen lainsäädäntöprosessiin ei näyttäydy ajankohtaisena kehityskohteena Pohjoismaissa ja selvityksen tulosten mukaan virallisiin osallistumisen kanaviin ja keinoihin ollaan yleisesti melko tyytyväisiä.

Sisällysluettelo

1	Selvityksen tausta, tavoitteet ja toteutus	5
2	Kansalaisten osallistuminen kansalliseen lainsäädäntöprosessiin Pohjoismaissa	10
	-Suomi	12
	-Ruotsi	18
	-Norja	29
	-Tanska	40
	-Islanti	52
3	Yhteenveto	65
4	Johtopäätökset	71

1. Selvityksen tausta, tavoitteet ja toteutus

Selvityksen tausta

- Selvitys on toteutettu ja ohjattu Sitran Uudistuva päätöksenteko -projektin toimesta. Projektin tavoitteena on vauhdittaa julkisen päätöksenteon kehittämistä siilotonta yhteistoimintaa kohti. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa edustuksellisen demokratian uudistumiskykyä ja päätöksentekoprosessien läpinäkyvyyttä.
- Uudistuva päätöksenteko projekti on osa Sitran Demokratia ja osallisuus –teemaa, jonka tavoitteena on vahvistaa Suomen asemaa uudistumiskykyisenä demokratian mallimaana. Teema tukee edustuksellisen demokratian eri toimijoiden kehitystyötä sekä kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamista.
- Yksi keino edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi on parantaa kansalaisten mahdollisuuksia seurata ja vaikuttaa lakien säätämiseen lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa. Tämä voisi puolestaan madaltaa kynnystä osallistua päätöksentekoon, vahvistaa luottamusta ja parantaa lainsäädännön laatua. Päätöksenteko muuttuisi samalla ennakoitavammaksi ja pitkäjänteisemmäksi.

Selvityksen tavoitteet

- Tämä selvityksen tavoitteena on tuottaa vertailutietoa kansalaisen osallistumisen paikoista lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa Pohjoismaissa.
- Tavoitteena on tuottaa vertailutietoa, jonka avulla voidaan helpottaa ihmisten ja instituutioiden osallistumista lähtökohdista riippumatta.
- Pohjoismaita koskevaa vertailtavaa tietoa kuvataan seuraavien teemojen kautta:
 - a) miten kansalainen voi osallistua lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa
 - b) minkälaisia osallistumisen paikkoja kansalaisella on
 - c) mistä kansalainen saa tietoa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista ja prosesseista

Selvityksen toteutus

- Tämä selvitys toteutettiin Sitran ohjauksessa ja se pohjautuu julkiseen kirjalliseen aineistoon ja haastatteluihin, joita pidettiin kaksi jokaisen maan eli Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Islannin asiantuntijoiden kanssa. Jokaisesta maasta on haastateltu yhtä asiantuntijaa parlamentista tai valtionhallinnosta sekä yhtä asiantuntijaa kansalaisjärjestöstä.
- Haastateltavat on tunnistettu ja päätetty yhdessä Sitran kanssa. Vaatimuksena on ollut demokratian toteutumisen, lainsäädännön ja kansalaisosallistumisen tuntemus sekä työskentely näiden teemojen parissa.
- Deloitte toteutti selvityksen maaliskokuussa 2022.
- Seuraavalla sivulla esitetään tarkempi kuvaus selvityksen työvaiheista.

Selvityksen vaiheistus

1. Selvityksen valmistelu

- Selvityksen tavoitteiden, aikataulun ja toteutustavan kiinnittäminen.

2. Tiedonkeruu

- Tausta-aineiston kerääminen julkisista lähteistä ja materiaaliin tutustuminen.
- Selvityksessä kuultavien asiantuntijoiden nimeäminen.
- Asiantuntijahaastatteluiden sopiminen ja aikataulutus.

3. Haastattelut ja tiedon analysointi

- Haastattelujen toteutus, yhteensä kahdeksan henkilöä.
- Taustaselvityksen validointi ja täydentävä tiedonkeruu.
- Tausta-aineistojen ja haastattelujen havaintojen analysointi.
- Synteesin muodostaminen tiedoista.

5. Loppuraportointi

- Selvityksen havaintojen yhteenveto.
- Selvityksen loppuraportin koostaminen.

Aikaväli 1.2.2022-26.5.2022

2. Kansalaisen osallistumisen paikat Pohjoismaissa

Luvun rakenne

Tässä luvussa kuvataan valtioneuvostojen ja parlamenttien työkaluja sekä viestintäkanavia kansalaisten osallistamiseksi lainsäädäntöprosessissa.

Selvityksessä osallistumisen käsite sisältää sekä kansalaisen tiedonsaannin lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa että mahdollisuuden omien näkemysten muodostamiseksi ja esiin tuomiseksi osana virallista lainsäädäntöprosessia.

Jokaisen Pohjoismaan (Suomi, Islanti, Norja, Ruotsi, Tanska) kohdalla esitetään ensin käytössä olevat osallistumisen työkalut ja paikat seuraavissa lainsäädäntöprosessin vaiheissa:

- Valmisteluvaihe
- Käsittelyvaihe
- Vahvistamisen vaihe

Tämän jälkeen kuvataan asiantuntijahaastattelujen perusteella syntynyttä käsitystä seuraavista aiheista:

- Osallistumisen kehitysaste ja suunta
- Lainsäädäntöprosessiin liittyvät havainnot
- Digitaalisuus ja tekniset välineet
- Muut havainnot

Suomen maaosuutta koskeva osio eroaa muiden Pohjoismaiden osioista sikäli, että Suomen osio ei sisällä haastatteluyhteenvetoa. Tämä johtuu siitä, että Suomessa ei toteutettu asiantuntijahaastatteluja.

2.1 SUOMI

Valtioneuvoston työkalut – SUOMI

Lain valmistelu 1/2

- Hallitusohjelman toteutusta on mahdollista seurata **hallituksen toimintasuunnitelman** avulla [valtioneuvoston verkkosivulla](#). Toimintasuunnitelma on jaettu hallitusohjelman mukaisiin strategisiin kokonaisuuksiin.
- **Hallituksen lainsäädäntöohjelma** sisältää alustavat tiedot vaalikauden aikana toteutettavista lainvalmisteluhankkeista. Lainsäädäntöohjelma on niin ikään luettavissa [valtioneuvoston verkkosivulla](#).
- **Lainsäädäntösuunnitelmasta** löytyvät ajantasaiset tiedot hallituksen esityksistä, jotka hallitus suunnittelee antavansa eduskunnalle kunkin istuntokauden aikana. Lainsäädäntösuunnitelma on luettavissa samalla [valtioneuvoston verkkosivulla](#) kuin lainsäädäntöohjelma. Suunnitelma sisältää kunkin hallituksen esityksen valmistelutilanteen ja arvion ajankohdasta, jolloin valtioneuvosto käsittelee lakiesityksen ja päättää sen antamisesta eduskunnalle.
- Kansalaiset voivat **ottaa kantaa** osaan valmisteilla olevista lainsäädäntöhankkeista oikeusministeriön ylläpitämän [Otakantaa.fi-sivuston](#) kautta. Pääosin sivusto sisältää kuitenkin kuntien ja alueiden eri tasoisia hankkeita. Yksittäisiin ministeriöiden lainsäädäntöhankkeisiin liittyviin kyselyihin on saatu pääsääntöisesti alle 100 vastausta.

Valtioneuvoston työkalut – SUOMI

Lain valmistelu 2/2

- [Valtioneuvoston hankeikkuna](#) on ministeriöiden sisäinen hankehallinnan palvelu. Tiedot **säädösvalmistelusta** ja **kehittämishankkeista** julkaistaan [valtioneuvoston verkkosivulla](#) ja ministeriöiden verkkosivuilla. Kunkin säädösvalmisteluhankkeen osalta löytyvät tiedot hankkeen tilanteesta, aikataulusta, tavoitteista, ministeriön yhteyshenkilöstä sekä mahdollisesti käynnissä olevasta lausuntokierroksesta. Hankeikkunan sisältämät hanketiedot ovat saatavilla myös avoimen rajapinnan kautta.
- [Lausuntopalvelu.fi](#) tarjoaa mahdollisuuden **pyytää ja antaa lausuntoja sähköisesti**. Kaikki julkishallinnon viranomaiset voivat julkaista lausuntopyyntöjä palvelussa. Lausuntoja saavat antaa kaikki organisaatiot ja kansalaiset. Lausunnon voi myös toimittaa vastuuministeriön kirjaamoon.
- Kunkin lausuntopyynnön yhteydessä kerrotaan, mille tahoille lausuntopyyntö on toimitettu, mutta myös muut tahot ja yksityiset henkilöt voivat antaa lausunnon. Lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan Lausuntopalvelu.fi -palvelussa. Lisäksi ne voidaan julkaista lainvalmistelusta vastaavan ministeriön verkkosivulla.
 - Lausuntopalvelu.fi:n sisältämät tiedot ovat myös saatavilla avoimen rajapinnan kautta (rajapintojen tietosisällöt käsittävät seuraavat tiedot: kaikkien julkaistujen lausuntopyyntöjen yleiset tiedot, yksittäisen lausuntopyynnön yleiset tiedot, yksittäiseen lausuntopyyntöön kutsutut osallistujat, yksittäisen lausuntopyyntöön kutsuttujen osallistujien yleiset tiedot, yksittäisen lausuntopyynnön julkaistut raportit, yksittäisen lausuntopyynnön yksittäisen raportin tiedot, lausuntopalvelun käyttäjien organisaatiotiedot, yksittäisen organisaation yleiset tiedot, lausuntopyynnön kysymykset, lausuntopyynnön yksittäisen kysymyksen tiedot, lausuntopyynnön kysymyksen vastausvaihtoehtojen tiedot, lausuntopyynnön kysymyksen yksittäisen vastausvaihtoehdon tiedot, lausuntopyynnön vastaukset sekä vastauksen yleiset tiedot). Huhtikuun 2022 tietojen mukaan Lausuntopalvelua on tähän mennessä käyttänyt 28561 henkilöä ja 7125 organisaatiota.

Eduskunnan työkalut – SUOMI

Lain käsittely 1/2

- **Kansalaisaloite** otettiin Suomessa käyttöön vuonna 2012. Kansalaisaloitteen avulla kansalaiset voivat ehdottaa eduskunnalle uutta lakia, muutosta olemassa olevaan lakiin tai olemassa olevan lain kumoamista. Kansalaisaloite on mahdollista tehdä oikeusministeriön ylläpitämän [Kansalaisaloite-palvelun](#) avulla. Palvelussa voi myös kannattaa muiden tekemiä aloitteita. Mikäli yksittäinen aloite kerää yli 50 000 kannatusilmoitusta, on eduskunnan otettava kansalaisaloite käsittelyyn. Kansalaisaloitteita koskevat tiedot ovat myös saatavilla avoimen rajapinnan kautta.
 - Eduskuntakäsittelyyn on edennyt yhteensä 63 kansalaisaloitetta, joista 25 aloitteen käsittely on kesken. Yhteensä neljä aloitetta on hyväksytty sellaisenaan tai muutettuna (lähde: [Kansalaisaloitteet \(eduskunta.fi\)](#)).
- Eduskunnan [verkkosivuilta](#) eduskunnan kirjaston palvelujen aineistoluettelosta voi löytää tietoa erilaisista **vaikuttamisen tavoista**.
- Eduskunnan **täysistuntoja voi seurata** suorana verkkolähetyksenä tai videotallenteena [eduskunnan verkkosivulla](#). Täysistuntoja voi myös seurata paikan päällä. Istuntojen pöytäkirjat julkaistaan [eduskunnan verkkosivulla](#). Eduskunnan verkkosivuilla annettuja palauteviestejä ei välitetä kansanedustajille eikä vastata kysymyksiin, jotka koskevat hallituksen politiikkaa tai kommentoivat sitä.
- Valiokuntien kokoukset eivät yleensä ole julkisia. Asiantuntijoiden kuuleminen muodostaa keskeisen osan valiokuntien työstä ja tämä on eduskunnan mukaan eri sidosryhmille kanava päätöksentekoon ja eduskunnan päätösten sisältöön vaikuttamiseksi. Valiokuntien asiat tulevat yleensä julkisiksi, kun asian valiokuntakäsittely on päättynyt. **Asiantuntijalausunnat** julkaistaan [eduskunnan verkkosivulla](#), kun lausuntoja koskeva asia on valmistunut valiokunnassa.

Eduskunnan työkalut – SUOMI

Lain käsittely 2/2

- Kunkin valiokunnan verkkosivulla esitetään tiedot **valiokunnan jäsenistä** (ei sisällä aktiivisia linkkejä edustajan valtiopäivätoimiin tai yhteystietoihin) sekä valiokunnan **työhön liittyvät dokumentit** kuten mietinnöt, lausunnot, pöytäkirjat, kokoussuunnitelmat ja viikkosuunnitelmat. Lisäksi [eduskunnan verkkosivulta](#) löytyy tieto valiokunnissa käsitellyssä olevien asioiden valmistumisarvioista.
- [Eduskunnan verkkosivuilla](#) voi tutustua **valtiopäiväasiakirjoihin**. Asiakirjoja voi selata sivustolla temaattisesti jaoteltuna (esimerkiksi valiokuntien mietinnöt, kansanedustajien lakialoitteet, kansalaisaloitteet jne.) tai hakea niitä hakusanojen avulla.
 - Eduskunta tarjoaa avoimen datan verkkopalvelun kautta pääsyn julkisen verkkopalvelun sisältöihin. [Avoimen datan verkkopalvelu](#) sisältää uusimmat valtiopäiväasiakirjat (2015-), äänestystiedot, poissaolotiedot sekä kansanedustajien henkilötiedot.
 - Valtiopäiväasiakirjat valtiopäivävuosilta 1907–2000 löytyvät digitoituna eduskunnan [Avoimen datan palvelusta](#).
 - Vuodesta 2015 alkaen käsiteltyjen asioiden valtiopäiväasiakirjat ovat haettavissa myös käsittelyvaiheittain [eduskunnan verkkosivulta](#).
 - Tiedot **nykyisistä** ja **entisistä kansanedustajista** löytyvät [eduskunnan verkkosivulta](#). Nykyisten kansanedustajien osalta löytyvät tiedot valiokuntien jäsenyyksistä ja muista tehtävistä, avustajista sekä kansanedustajan aloitteista, kysymyksistä ja puheenvuoroista. Myös kansanedustajien yhteystiedot löytyvät kunkin edustajan kohdalta (ei sisällä aktiivista linkkiä kansanedustajan sähköpostiosoitteeseen).

Lain vahvistaminen

- Vahvistetut lait julkaistaan oikeusministeriön omistamassa ja Edita Publishing Oy:n tuottamassa sekä ylläpitämässä [Finlex-palvelussa](#). Palvelussa voi tutustua mm. **ajantasaiseen lainsäädäntöön, alkuperäiseen lainsäädäntöön** tai **säädösmuutosten hakemistoon**. Sivustolta löytyvät myös hallituksen esitykset kootusti.

2.2 RUOTSI

Valtioneuvoston työkalut – RUOTSI

Lain valmistelu

- Kansalainen voi tutustua valtioneuvoston tekemiin **lakiehdotuksiin** hallituksen kanslian [Regeringskansliet](#) -sivustolta.
- **Valtioneuvoston oikeudellinen aineisto** viittaa dokumentteihin, jotka syntyvät lain valmistelussa ja ne ovat julkisia kansalaisille. Näitä ovat muun muassa ministeriöiden julkaisut ja kirjalliset lausunnot. Kansalainen voi tutustua oikeudelliseen aineistoon hallituksen kanslian [Regeringskansliet rättsdatabaser](#) ja [rättsliga dokument](#) -sivuilla.
- Hallitus voi halutessaan **konsultoida asiantuntijoita** lain valmistelussa, mikä tapahtuu ennen kuin lakiehdotus annetaan parlamenttiin. Kansalaiset eivät voi osallistua näihin konsultaatioihin, mutta tuloksena syntyneet raportit ovat julkisia ja ne julkaistaan hallituksen kanslian [Regeringskansliet](#) -sivuilla Statens offentliga utredningar (SOU) -koodilla.
 - Kansalaisilla on mahdollisuus **kommentoida asiantuntijakonsultaation tuloksena syntynyttä raporttia** ja pyrkiä näin vaikuttamaan lakiehdotuksen valmisteluun. Nämä lausunnot tulee antaa kirjallisesti ja niihin on aikaa kolme kuukautta. Asiantuntijahavaintojen mukaan kansalaiset eivät kuitenkaan tyypillisesti hyödynnä tätä kanavaa, vaan pääasiassa raportteja kommentoivat eri organisaatiot ja järjestöt.
- Kansalaiset **saavat tietoa** käynnissä olevista asiantuntijakonsultaatioista valtioneuvoston [Statens Offentliga Utredningar](#) -sivustolta, josta he voivat myös tilata kopion raportista.

Parlamentin työkalut – RUOTSI

Lain käsittely

- Ruotsin parlamentti julkaisee myös omilla [Riksdagen](#)-sivuillaan tiedot **hallituksen antamista lakiehdotuksista**. Ehdotuksia voi etsiä parlamentin tietokannasta rajaamalla haun lakiehdotuksiin (ruotsiksi propositioner).
- Lakiehdotuksen käsittelyvaiheessa valiokunnat voivat järjestää **julkisia kuulemisia**, joiden tarkoituksena on syventää ymmärrystä käsitellystä aiheesta. Näihin kuulemisiin valiokunta kutsuu asiantuntijoita ja eri järjestöjen edustajia vastaamaan valiokunnan jäsenten esittämiin kysymyksiin. Kansalaisella on tällöin mahdollisuus vaikuttaa osana järjestöä tai asiantuntijan roolissa, mutta ei yksityisenä henkilönä. Parlamentin [Riksdagen](#)-sivustolla kerrotaan valiokuntatyöskentelystä.
- Kansalaiset voivat **seurata julkisia kuulemisia ja väittelytilaisuuksia** paikan päällä tai parlamentin [Webb-tv](#) palvelusta. Tietoa tulossa olevista tilaisuuksista saa parlamentin sivuilta löytyvästä kalenterista, [Riksdagen kalender](#).
- Kansalaisen näkökulmasta kaikki julkinen lain käsittelyyn liittyvä tieto löytyy [Riksdagen dokument & lagar](#) -sivulta. Kansalainen **voi tutustua lainsäädännön dokumentteihin** ehdotuksen saapumisesta päätöksentekoon.
- [Riksdagen Öppna Data](#) on **avoimen tiedon verkkoalusta**, jonka tarkoitus on edistää parlamentin työn läpinäkyvyyttä. Öppna Data tarjoaa lainsäädäntöön liittyvää materiaalia läpinäkyvästi ja saavutettavasti. Sivusto sisältää muun muassa lakiehdotukset, parlamentin päätöksiä ja väittelytilaisuuksien muistiinpanot.

Lain vahvistaminen – RUOTSI

- Parlamentti on ainoa taho, joka voi vahvistaa ja hyväksyä uusia lakeja tai lakkauttaa/poistaa hyväksytyt lain. Kansalainen voi tutustua vahvistettuihin lakeihin [Svensk författningssamling \(SFS\)](#) -verkkosivulla.
- Lisäksi parlamentin kirjastossa sekä useimmissa julkisissa kirjastoissa löytyvät ennen huhtikuuta 2018 hyväksytyt lait.
- Ruotsin valtioneuvosto, Regeringskansliet, vastaa SFS-verkkosivuston ylläpidosta.

Haastattelujen yhteenveto – RUOTSI

KEHITYSASTE JA SUUNTA 1/2

Haastatteluissa keskusteltiin kansalaisten vaikuttamisen merkityksestä lainsäädäntöprosessissa ja haastatellut asiantuntijat kokivat asian yleisesti merkityksellisenä. Ruotsissa ei kuitenkaan löydy juuri lainkaan suoria vaikuttamisen keinoja tai konkreettisia suunnitelmia osallisuuden tai siihen liittyvien työkalujen kehittämiseksi. Tämä osaltaan vaikuttaa siihen, että kansalaiset kokevat poliittisen päätöksenteon etäisenä ja haastavana.

”Täällä (Ruotsissa) ajatellaan, että lakimuutoksiin liittyvät asiat ovat sen verran monimutkaisia, että yksittäisellä kansalaisella ei ole näihin sanottavaa tai mahdollisuutta vaikuttaa.” – Valtioneuvoston edustaja

Ruotsissa on vahva edustuksellisen demokratian perinne, johon valtioneuvoston edustajan mukaan ollaan yleisesti tyytyväisiä ja sen vuoksi uusia työkaluja kansalaisvaikuttamiseen ei ole kehitetty. Tähän todennäköisesti vaikuttaa myös se, että kansalaiset eivät tiedosta epäkohtia tai ole kiinnostuneita vaikuttamaan lainsäädäntöön. Valtioneuvoston edustaja kommentoi, että on vaikea arvioida kansalaisten kiinnostusta itse lainsäädäntöprosessiin, koska heitä kiinnostavat lopputulokset eivätkä sinänsä taustalla tapahtuva (lainsäädäntö-)prosessi.

Haastattelujen yhteenveto – RUOTSI

KEHITYSASTE JA SUUNTA 2/2

Haastatellut asiantuntijat totesivat, että Ruotsissa kansalaisvaikuttamisen nähdään ilmenevän pitkälti äänioikeuden käyttämisenä vaaleissa tai liittymällä järjestöön, joka edistää yksilön tärkeäksi kokemia aiheita. Yksilön vaikuttamiseen liittyen lainsäädäntöprosessissa asiantuntijat totesivat, että he eivät osanneet sanoa, haluaako kansa suurempia vaikuttamisen keinoja. He myös toivat esiin, että yksilön kautta tapahtuva kansalaisvaikuttaminen ei yleisesti ottaen ole korkean prioriteetin aihe Ruotsissa. Kuitenkin asiantuntijat näkivät kansalaisten osallisuuden lisäämisen päätöksenteon kaikilla tasoilla edesauttavan yhteiskunnan toimivuutta ja estävän polarisaatiota, mutta tätä teemaa ei ole vielä tutkittu riittävästi.

”Näen, että yhteiskunta toimisi paremmin jos ihmiset olisivat nykyistä enemmän osallisia päätöksenteossa. Tämä olisi ihmisille tärkeää, sillä liian usein he tuntevat olevansa kaukana päätöksenteosta. Aihetta ei ole vielä otettu tarpeeksi vakavasti.” – Valtioneuvoston edustaja

Haastateltu kansalaisjärjestön edustaja työskentelee aktiivisesti kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisen parissa ja haastattelussa hän nosti esille useita kehitysideoita: (1) kansalaisaloite-palvelun käyttöönotto, (2) kansalaisten hyödyntäminen lakiehdotuksien valmistelussa (esim. vaikutusten tutkiminen), (3) dialogin lisääminen kansalaisten ja poliitikkojen välillä, (4) suora ja läpinäkyvä kommentointimahdollisuus lakiehdotuksiin ja (5) digitaalisuuden ja innovaatioiden kohtaaman muutosvastarinnan vähentäminen. Nämä näkemykset edustavat haastatellun asiantuntijan omia näkemyksiä, joita varten ei ole konkreettisia suunnitelmia Ruotsissa.

Haastattelujen yhteenveto – RUOTSI

LAINSÄÄDÄNTÖPROSESSIIN LIITTYVÄT HAVAINNOT

Haastattelujen mukaan Ruotsissa virallisia ja suoria kansalaisten vaikuttamisen keinoja on vain rajallisesti olemassa eikä Ruotsissa ole digitaalisia työkaluja, kuten kansalaisaloite-palvelua, käytössä. Lain valmisteluvaiheessa tarjotaan vähäinen kommentointimahdollisuus, mutta lakiehdotuksen siirtyessä parlamenttiin suoria osallistumisen keinoja ei ole ollenkaan. Haastatteluissa kävi ilmi, että epäformaali vaikuttaminen on tyypillisempi kansalaisosallistumisen keino – toki tässä on otettava huomioon muiden keinojen vähäinen määrä.

”Kaikista tyypillisin tapa on olla vaikuttamatta, koska yksilöiden mielipiteillä ei tunnu olevan merkitystä, vaan kansalaisvaikuttaminen tapahtuu tyypillisesti järjestön jäsenenä.” – Kansalaisjärjestön edustaja

Valtioneuvoston edustaja kertoi, että Ruotsin valtioneuvostossa on oma kirjallinen lista käynnistyvistä lainsäädäntöhankkeista, jota kulttuuriministeriö päivittää. Tämä lista ei kuitenkaan ole avoin kansalaisille ja hänen mukaansa kansalaisten sekä järjestöjen kannattaakin aktivoitua siinä vaiheessa, kun lakiehdotuksen valmistelu käynnistyy ministeriössä ja sille perustetaan työryhmä. Aktivoitumisella viitattiin siihen, että kansalaiset voivat tutustua omatoimisesti lakiehdotuksiin ja halutessaan kommentoida ja pyrkiä edistämään julkista keskustelua päivirallisissa kanavissa.

Haastattelujen yhteenveto – RUOTSI

LAINSÄÄDÄNTÖPROSESSIIN LIITTYVÄT HAVAINNOT

”Järjestöjen konsultointi on enemmän teoreettinen mahdollisuus kuin käytännössä tapahtuva asia. Hallituksella on ns. oma lista, josta valitaan asiantuntijat konsultoimaan lakiehdotuksia.” – Kansalaisjärjestön edustaja

Haastatteluissa vahvistettiin, että kansalaisille tarjotaan ns. virallinen kommentointimahdollisuus raportteihin, jotka ovat syntyneet asiantuntijakonsultaation tuloksena. Tämä on ainoa suoran vaikuttamisen kanava. Kansalaisjärjestön edustaja kuitenkin ilmaisi, että kansalaisten eivät luultavasti ole kovin tietoisia kommentointimahdollisuudesta. Molemmissa asiantuntijahaastatteluissa todettiin, että pääasiassa kansalaisjärjestöt ja muut organisaatiot hyödyntävät kommentointimahdollisuutta, joka tapahtuu kirjallisesti esimerkiksi sähköpostilla.

”On todella harvinaista, että yksittäinen kansalainen kommentoi raportteja, että se on jo muodostunut tavaksi. Tämä johtuu luultavasti siitä, että kommentointi vaatii paljon työtä.” – Valtioneuvoston edustaja

Haastattelujen yhteenveto – RUOTSI

DIGITAALISUUS JA TEKNISET VÄLINEET

Ruotsissa on käytössä vain vähän digitaalisia välineitä, jotka liittyvät lainsäädäntöprosessiin osallistumiseen. Haastattelujen perusteella tässä asiassa on kehitytty hitaasti verrattuna muihin Pohjoismaihin, sillä asia ei myöskään ole vahvasti esillä julkisessa keskustelussa. Valtioneuvoston edustaja kertoi, että kansalaisaloite-palvelua on ehdotettu viimeksi vuonna 2016 eräässä demokratian edistämiseen liittyneessä raportissa, mutta asiaa ei ole edistetty sen jälkeen. Tämä johtuu siitä, että kysyntää tai painetta asian edistämiseksi ei ole havaittu. Tämä johtuu puolestaan yleisestä ajatusmallista, että lakien säätämiseen liittyvät asiat ovat sen verran monimutkaisia, ettei prosessiin osallistuminen ole yksittäiselle kansalaiselle mielekästä. Haastateltujen asiantuntijoiden mielestä kuitenkin tätä lainsäädäntöprosessiin liittyvää mielikuvaa olisi mahdollista rikkoa avoimella tiedonannolla ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksien kehittämällä.

Haastatteluissa korostettiin, että Ruotsissa ei ole käytössä digitaalisia työkaluja kansalaisten osallistumiseksi lain valmistelu- tai käsittelyvaiheessa. Erityisesti kansalaisjärjestöä edustanut haastateltava ilmaisi tyytymättömyytensä lainsäädäntöprosessin läpinäkyvyyteen ja tiedon saantiin. Valtioneuvoston edustaja puolestaan kommentoi, että oikeudellinen aineisto kuten lakiluonnokset ja -ehdotukset julkaistaan valtioneuvoston ja parlamentin verkkosivuilla, jossa ne ovat kaikkien nähtävillä. Hänen mielestään kansalaiset tuntevat olevansa liian kaukana päätöksenteosta, mitä puolestaan voisi helpottaa tarjoamalla nykyistä paremmat osallistumismahdollisuudet päätöksenteon eri vaiheissa. Osallistumismahdollisuuksien lisäämisessä keskeisessä roolissa on digitaalisuus, johon olisi tärkeää panostaa.

Haastattelujen yhteenveto – RUOTSI

MUUT HAVAINNOT

Kansalaisjärjestöjen ja demokratian toteutumisen tukeminen:

Valtioneuvoston edustaja totesi, että valtioneuvosto tukee kansalaisjärjestöjen toimintaa eri tavoin. Valtioneuvosto pyrkii muun muassa lisäämään tietoutta demokratiasta ja oikeuksista sekä edistämään niiden väestöryhmien osallistumista, jotka eivät yleensä osallistu demokratiaan. Tällä hetkellä kulttuuriministeriö vastaa demokratian edistämisestä Ruotsissa. Ennen kulttuuriministeriötä tämä rooli on ollut oikeusministeriöllä, eli osallistumisen toteutumisesta vastaava taho voi muuttua hallituksen päätöksen perusteella. Kansalaisjärjestön edustaja kertoi, että opetusministeriö järjestää tietoisuuden edistämiseksi demokratiaan liittyviä koulutuksia ja tekee aiheeseen liittyvää tutkimusta. Työ ei kuitenkaan sisällä innovaatiotyöskentelyä tai käytännön edistämistä, mitä pidettäisiin tärkeänä.

Valtioneuvoston edustajan haastattelussa nousi selvästi esille, että demokratian toimivuutta haastaa tiettyjen väestöryhmien vaikeus osallistua sen toteutumiseen. Esimerkiksi alhaisemman tuloluokan kaupunginosien asukkaat ovat muita harvemmin tietoisia osallistumisen mahdollisuuksista. Haastateltavan mukaan kansalaisvaikuttamista tarkastellaan – ainakin hänen työssään – tästä näkökulmasta eli pyritään saamaan valtaosa kansalaisista osallistumaan demokratiaan niiden mahdollisuuksien mukaan, joita Ruotsissa tarjotaan.

[NOD Sverige](#) -organisaatio edistää dialogia hallituksen ja järjestöjen välillä. Toimintaan kuuluu lähinnä vuorovaikutuksen mahdollistaminen kokousten muodossa, mutta se ei toimi suoran vaikuttamisen kanavana tai tee konkreettisia toimenpiteitä esimerkiksi saadun palautteen perusteella.

Haastattelujen yhteenveto – RUOTSI

MUUT HAVAINNOT

Vaikuttaminen paikallistasolla:

Molemmissa asiantuntijahaastatteluissa korostettiin, että kansalaisten vaikuttaminen paikallisella tasolla on paljon yleisempää kuin kansalliseen lainsäädäntöprosessiin vaikuttaminen. Tähän vaikuttaa se, että osallistuminen on helpompaa ja kunnanvaltuustojen käsittelemät aiheet ovat lähempänä kansalaisten jokapäiväistä elämää, joten näiden konkreettiset vaikutukset ilmenevät myös kansallista tasoa selkeämmin.

Kansalaisten kiinnostus politiikkaan:

Valtioneuvoston edustaja arvioi, että kansalaisten kiinnostus politiikkaan yleisellä tasolla on lisääntynyt sen perusteella, että äänestysprosentti on kasvanut viimeisten neljän vaalien aikana. Hän ei kuitenkaan suoraan rinnasta tätä ilmiötä siihen, että kansalaiset olisivat itse kiinnostuneita vaikuttamaan lainsäädäntöprosessiin. Sen sijaan tämä kertoo siitä, että kansalaiset haluavat tiettyjä muutoksia yhteiskuntaan ja äänestävät poliitikkoja, jotka pyrkivät edistämään näitä asioita.

Kansalaisjärjestön edustaja kommentoi haastattelussa myös, ettei näe kansalaisten keskuudessa suurta kiinnostusta yksilön vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseksi ja osallistumisen ajatellaan pääasiassa ilmenevän äänestämisenä vaaleissa. Kiinnostuneet kansalaiset pyrkivät vaikuttamaan lobbaamalla ja muilla epävirallisilla keinoilla.

2.3 NORJA

Valtioneuvoston työkalut – NORJA

Lain valmistelu

- Valtioneuvoston [Regjeringen](#)-sivuston verkkoportaalin hakukoneen kautta kansalainen saa tietoa **kuulemisvaiheessa olevista lakialoitteista**. Portaalista löytyy informaatiota käynnissä olevista ja jo menneistä kuulemisista. Kansalainen voi kommentoida luonnoksia ja saada tietoa aikatauluista ja kuulemisessa konsultoitavista elimistä. Sivustolta on mahdollista tilata myös uusista kuulemisista muistuttava sähköpostilmoitus.
- **Valtioneuvoston kanslian ja ministeriöiden julkaisemat asiakirjat** on kerätty yhteen valtioneuvoston [Regjeringen](#)-verkkosivuille.
- **Edellisten hallitusten ja valtioneuvoston asiakirjat** löytyvät omasta arkistosta valtioneuvoston Regjeringe-sivustolta.

Parlamentin työkalut – NORJA

Lain käsittely 1/2

- Norjan parlamentin [Stortinget](#)-verkkosivuilta löytyvä **tietokanta** sisältää tietoa esimerkiksi käsitellyistä ja käsittelyssä olevista lakiehdotuksista. Tietokannasta löytyy myös **valtioneuvoston lainsäädäntösuunnitelma** eli [Ventet fra regjeringen](#), joka sisältää suunnitelmissa olevat lakiehdotukset tulevalle (syys-/kevät-) istuntokaudelle.
 - **Hakujen kohdistamisesta** tarjotaan kansalaiselle käytännön vinkkejä [Stortinget](#)-verkkosivuilla.
- **Valiokuntien suunnitellut avoimet kuulemiset** ja kansalaisen verkossa tapahtuva **kommentointimahdollisuus** löytyvät [Stortinget](#)-verkkosivuilta. Asiatuntijahavaintojen mukaan kansalaisten kirjallinen kommentointimahdollisuus on uudehko lisäys, vuonna 2021 mahdollistettu osallistumisväylä. Tiedot **valiokuntien lopullisista päätösehdotuksista** löytyvät [Stortinget](#)-verkkosivuilta.
- [Stortinget](#)-verkkosivuilta löytyy **kalenteri** saa tietoa Norjan parlamentin **päivittäisestä suunnitellusta toiminnasta**: (1) kokouksista, (2) parlamentin käsittelyistä, (3) valiokunnan tapaamisista ja päätösehdotusten aikarajoista. Kansalaiset voivat pysyä pysyvä ajan tasalla Norjan parlamentin toiminnasta tilaamalla erilaisia **sähköposti-ilmoituksia sekä uutiskirjeitä** [Stortinget](#)-verkkosivuilta.
 - Tilatut muistutukset voivat koskettaa tapauskohtaista lain käsittelyä, Stortingetin tai valiokuntien kokoontumisia, yksittäisen edustajan aktiviteetteja, sekä uutiskirjeitä Euroopan talousalueeseen (EEA) liittyvistä säädöksistä.

Parlamentin työkalut – NORJA

Lain käsittely 2/2

- Kansalainen voi seurata **Stortingetin käsittelykierroksia** sekä suurinta osaa **valiokuntien kuulemisista** Norjan parlamentin verkkosivuilta löytyvän [Nett-TV](#) -suoratoistopalvelun sekä [Radio Stortingetin](#) kautta. Lähetyksiä on mahdollista katsoa myös jälkikäteen [Stortinget](#)-verkkosivuilta.
- [Stortingets åpne data](#) on **avoimen tiedon verkkopalvelu**, joka sisältää muun muassa Norjan parlamentin käsittelykierroksista, käsitellyistä tapauksista, puheajoista, äänestuloksista, edustajista sekä valtioneuvoston vastauksista Stortingetin kysymyksiin. Stortingetin IT-osaston vastuulla olevan verkkopalvelun tieto on vapaasti saatavilla ja kaikilla on siihen avoin pääsyoikeus.

Lain vahvistaminen – NORJA

- Parlamentin **päätökset** ja **vahvistetut lakiehdotukset** julkaistaan oikeudellisia tietoja julkaisevan [Lovdata](#)-säätiön verkkosivustolla. Kansalaisilla on sivustolle vapaa pääsy.

Haastattelujen yhteenveto – NORJA

KEHITYSASTE JA SUUNTA 1/2

Haastateltavat eivät tuoneet esiin osallistumiseen liittyviä konkreettisia muutostarpeita tai -suunnitelmia ja suurin osa Norjan kansalaisista tuntuu olevan lainsäädäntöprosessiin tyytyväisiä. Pitkällä aikavälillä trendinä nähdään alentunut kansalaisosallistuminen, sillä asiantuntijat vaikuttavat kansalaisia enemmän lainsäädäntöprosessin tuloksiin. Valtioneuvoston kiinnostuksen keskustella kansalaisten tai organisaatioiden kanssa koetaan vähentyneen, sillä asiantuntijoiden kanssa keskustelemista pidetään helpompana.

Haastateltavat näkivät, että valtioneuvoston tulisi tulevaisuudessa viestiä selkeästi kansalaisille, että se haluaa avata lainsäädäntöprosessejaan ja osallistaa kansalaisia. Asiantuntijoiden mukaan kansalaisten osallistumisen paras väylä lainsäädäntöprosessiin on välillinen osallistuminen kansalaisjärjestön kautta. Asiantuntijat arvioivat kuitenkin, että myös kansalaisjärjestöjen osallistuminen lainsäädäntöprosessiin saattaa tulevaisuudessa vähentyä ja yksittäisten asiantuntijoiden rooli puolestaan korostua, sillä lakimuutokset ovat yhä teknisempiä.

”Kansalaisten on tärkeä saada mahdollisuus osallistua, jotta he voivat tuntea olevansa vastuussa kehityksestä, jota tarvitaan demokraattisessa kansakunnassa. Ja vaikka kansalaiset eivät käyttäisi osallistumismahdollisuuksia, niin he silloin kuitenkin tietävät niiden olemassaolosta ja mikäli jotain merkittävää tapahtuu, niin he pystyvät mahdollisuuksien kautta työskentelemään muutoksen eteen.” – Kansalaisjärjestön edustaja

Haastattelujen yhteenveto – NORJA

KEHITYSASTE JA SUUNTA 2/2

Haastattelusta saadun näkemyksen mukaan Norjassa yksittäinen kansalainen tuntee itsensä kaukaiseksi poliitikoista, ja tästä syystä maassa on syntynyt kuilu kansakunnan sekä poliitikoiden välillä lainsäädännöllisessä päätöksenteossa. Samalla esiin tuotiin myös olemassa oleva riski siitä, että poliittiseen keskusteluun osallistuvat yksittäiset kansalaiset saattavat edustaa äärimmäisiä näkemyksiä ja mielipiteitä, mikä entisestään leventää kuilua kansalaisten ja poliitikkojen välillä.

Osallistumiseen liittyviä kehitysprojekteja ei mainittu haastatteluissa, mutta maasta löytyi muutama esimerkki tunnistetuista muutosmahdollisuuksista: Norjassa on vireillä ehdotus koskien perustuslain muuttamista siten, että se mahdollistaisi kansalaisaloitteen käyttöönoton maan kansallisessa lainsäädäntöprosessissa. Asiantuntijanäkemyksen mukaan ehdotuksen läpikäyminen on kuitenkin epätodennäköistä. Norjassa on myös hyödynnetty lainsäädäntöprosessista tuttua kansalaisten kuulemista mekanismina maan vaalijärjestelmän uusimisessa. Kyseessä on ollut uudenlainen tapa hyödyntää kansalaisten kuulemista apuna tukemassa asiantuntijakuulemisia.

”Kansalaisten suurempien osallistumismahdollisuuksien kasvattaminen voi olla vaikeaa vaaditun teknisen asiantuntijuuden, arvioinnin ja asiaankuuluvan sääntelyn takia.” – Parlamentin edustaja

Haastattelujen yhteenveto – NORJA

LAINSÄÄDÄNTÖPROSESSIIN LIITTYVÄT HAVAINNOT

Asiantuntijahavaintojen mukaan kansalaisen on helpompi vaikuttaa lainsäädäntöprosessin alkuvaiheessa ja varsinkin kun hän osallistuu välillisesti kansalaisjärjestönä ja saa ääntänsä kuuluviin esimerkiksi median avulla. Valmisteluvaihe nähdään parhaana vaiheena kansalaiselle osallistua, sillä lakiehdotuksen käsittelyvaiheessa kansalaisen osallistuminen muuttuu vaikeammaksi.

”Osallistumista luultavasti tapahtuu Norjassa paljon, mutta ei ehkä niin että jokin muuttuisi radikaalisti. Muutokset ovat enemmänkin sellaisia, että osio lakiehdotuksesta paranee, kun siitä puhutaan. Ilman kansalaisten osallistumista siitä ei olisi kenties puhuttu.” – Kansalaisjärjestön edustaja

”Hallituksen rakenne määrittelee kansalaisen vaikutusmahdollisuuksia lainsäädäntöprosessissa. Vähemmistöhallituksessa hallituksen täytyy neuvotella parlamenttipuolueiden kautta ja kansalaisten osallistumista voi tapahtua kyseistä väylää pitkin, kun taas enemmistöhallituksen tapauksessa osallistumismahdollisuudet ovat pienemmät.” – Kansalaisjärjestön edustaja

Tarkastellessa kansallista lainsäädäntöprosessia kokonaisuutena, haastatellut asiantuntijat eivät osanneet arvioida kuinka paljon osallistumista todellisuudessa tapahtuu ja kuinka paljon tämä vaikuttaa lainsäädännön sisältöön. Kansalaisen osallistumista osattiin arvioida tapahtuvan ”luultavasti”. Toisen näkemyksen mukaan kansalaisilla luultavasti on tietoa lainsäädäntöprosessista ja osallistumisen kanavista, mutta monet eivät siltikään osallistu heille annettujen mahdollisuuksien rajoissa. Tai mikäli osallistumista tapahtuu, niin se rajoittuu siihen ihmisryhmään, joka on yleisesti kiinnostunut lainsäädännöstä. Tähän vedoten asiantuntijahavainnon mukaan kansalaiset eivät luultavasti usko, että he voivat vaikuttaa kansalliseen lainsäädäntöprosessiin.

Haastattelujen yhteenveto – NORJA

DIGITAALISUUS JA TEKNISET VÄLINEET

Lakiehdotusten kommentointi tapahtuu Norjan lainsäädäntöprosessissa yleensä verkossa. Kyseinen digitaalinen muutos on asiantuntijahavaintojen tapahtunut vuonna 2021.

Kaikki suulliset valiokuntien kokoontumiset sekä parlamentin debatit esitetään verkossa reaaliajassa videon ja radion välityksellä. Käsittelyistä luodaan myös videotallenteet. Asiantuntijanäkemyksen mukaan näitä välineitä ei kuitenkaan luultavasti hyödynnä kovinkaan moni yksittäinen kansalainen, vaan materiaalien ensisijaisena käyttäjiä ovat erityisesti lobbaajaryhmät sekä kansalaisjärjestöt.

Haastatteluissa mainittiin myös median merkittävydestä sikäli, että medialla on pääsy parlamentin tiloihin ja media jakaa omissa kanavissaan kansalaisille tietoa parlamentissa järjestettävistä debateista sekä kuulemisista.

Haastattelujen yhteenveto – NORJA

MUUT HAVAINNOT 1/2

Kansalaisosallistumisen työ:

Kansalaisosallistumisen varmistamisen työ on koordinoitu kuntaministeriölle (*Kommunal- og distriktsdepartementet*) vaikkakin työ keskittyy pitkälti paikalliselle tasolle. Kansalaisjärjestön edustajan mukaan tämä on ymmärrettävää, sillä kansalaisosallistuminen ja sen varmistaminen on paikallisella tasolla helpompaa kansalliseen tasoon verrattuna.

Vahvan kansalaisosallistumisen esimerkki:

Yksi esimerkki käynnissä olevasta prosessista, johon kansa on aktiivisesti osallistunut, on ollut koronapassin käyttöönotto. Parlamentin käsittelyihin on osallistunut useita tuhansia kansalaisia. Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan näin vahva osallistuminen ei ole yleistä, mutta se osoittaa että kansalaiset saattavat hyvinkin osallistua, mikäli aihepiiri herättää ihmisissä tunteita ja se koetaan tärkeäksi. Asiantuntijanäkemyksen mukaan on toisaalta kuitenkin vaikea arvioida, onko saaduista tuhansista kansalaisten kommentteista ollut merkitystä lopputuloksen kannalta, vai osoittavatko ne ainoastaan sen, että ihmiset ovat olleet kiinnostuneita aiheesta.

Haastattelujen yhteenveto – NORJA

MUUT HAVAINNOT 2/2

Kuntatason aloitteet:

Kuntatasolla paikallisasioissa hyödynnettyä [Minsak.no](https://www.minsak.no)-aloitesivua on hyödynnetty myös esimerkiksi ehdotetussa perustuslakimuutoksessa, joka mahdollistaisi kansalaisaloitteiden luonnin kansallisella tasolla. Haastateltavat näkivät, että muutoin aloitesivu on lähinnä painoarvoton symbolinen kansalaisjärjestöjen käyttämä apuväline, jota järjestöt voivat käyttää heidän lähestyessään päättäviä tahoja.

2.4 TANSKA

Valtioneuvoston työkalut – TANSKA

Lain valmistelu

- Tanskan valtioneuvoston [Regeringen](#)-sivuilla julkaistaan **hallituksen lakiohjelma**, Lovprogram, jonka kansalaiset voivat lukea tai ladata itselleen.
- Ministeriöt voivat julkaista omilla verkkosivuillaan **valmistelemaan lakiehdotuksia**. Esimerkkinä [Justitsministeriet](#) (oikeusministeriö) ja [Kefm](#) (ympäristöministeriö) -sivustot.
- Tanskan oikeusministeriön alainen virasto, Civilstyrelsen, ylläpitää [Hoeringsportalen](#)-palvelua eli **kuulemisportaalia**, jossa kansalainen voi tarkastella ja kommentoida tulossa olevia lakiehdotuksia sekä nähdä, mitä tahoja on kuultu ja minkälaisia kommentteja lakiehdotuksiin on saatu.
 - Portaalin tavoitteena on parantaa lainsäädäntöprosessin avoimuutta ja edistää kansalaisten osallistumista lainsäädäntöprosessiin.
 - Ministeriöillä on velvollisuus julkaista portaalissa muun muassa lakiesitys, kuulemiskirje ja luettelo kuulemiseen oikeutetuista tahoista niissä tilanteissa, kun ulkopuolisia tahoja konsultoidaan. Lakiesitykset julkaistaan portaalissa ennen kuin ne käsitellään parlamentissa.
- Ministeriöt voivat järjestää ns. **asiantuntijakuulemisia** lakiehdotuksen valmistelun tueksi. Näiden konsultaatioiden tarkoituksena on yleensä arvioida lakiehdotuksen tarpeellisuutta ja syventää ymmärrystä aiheesta. Asiantuntijakuulemisissa kansalainen voi vaikuttaa osana järjestöä tai yhteisöä, mutta ei yksityisenä henkilönä. Tanskan parlamentin [Folketinget](#)-sivustolla kerrotaan lyhyesti näistä kuulemisista vaikka ne tapahtuvat ennen kuin lakiehdotus annetaan parlamenttiin. Yleisesti ministeriöt tiedottavat työstään lain valmisteluun liittyen omien verkkosivujen kautta.

Parlamentin työkalut – TANSKA

Lain käsittely 1/2

- **Kansalaisaloite-verkkopalvelu** eli [Borgerforslag](#) on otettu käyttöön v. 2018. Verkkopalvelussa kansalaiset voivat tehdä lakiehdotuksia ja kerätä niille kannatusta.
 - Lakiehdotus tarvitsee 50 000 kannattajaa, jonka jälkeen se voidaan esittää päätöslauselmana sekä käsitellä ja äänestää parlamentissa. Tarkemmat tiedot löytyvät [Borgerforslag](#)-sivustolta.
 - Lakiehdotuksella on yksi ”pääsponsor” ja 3-10 ”tukisponsoria”. Kun ehdotus on jätetty, se etenee automaattisesti parlamentin hallintoon, jossa varmistetaan, että se on sisällöltään hyväksyttävä. Hyväksymisen jälkeen kansalaisilla on mahdollisuus tukea ehdotusta 180 päivän ajan.
 - Asiantuntijahaastattelussa selvisi, että vuoden 2018 jälkeen kansalaisaloitteita on tehty yli 1000 kpl, joista 30 on saanut 50000 kannattajaa. Näistä 24 on edennyt parlamentin käsittelyyn. Tämä tieto pohjautuu alun perin vuonna 2021 julkaistuuun artikkeliin, joka käsiteli Borgerforslag-verkkopalvelua. ([lähde](#))
- **Valtuutus** on tilaisuus, jossa yrityksen/järjestön edustaja tai yksityishenkilö pääsee ilmaisemaan mielipiteensä valiokunnan tapaamisessa. Henkilöillä on 15 minuuttia aikaa kertoa näkemyksensä valiokunnalle ja ajankohdan sopiminen tapahtuu valiokunnan sihteerin välityksellä. Valiokunnan jäsenten ei kuitenkaan tarvitse ottaa kantaa tai vastata henkilön esittämiin kysymyksiin. Kansalaiset saavat tietoa valtuutuksesta [Folketinget](#)-sivustolla, jolla siitä kerrotaan lyhyesti.
 - Asiantuntijahaastattelussa kerrottiin, että tätä mahdollisuutta ei tuoda kovin vahvasti esille kansalaisille, minkä syynä on osaltaan se, että yksityiset henkilöt eivät aina ole realistisia tai objektiivisia ulostuloissaan.

Parlamentin työkalut – TANSKA

Lain käsittely 2/2

- [Folketinget](#)-sivustolla kerrotaan valiokuntien työskentelystä ja yhteydenottomahdollisuuksista. Kansalainen **voi lähettää kirjallisen tiedustelunsa** valiokunnille lakiehdotuksen käsittelyyn liittyen. Valiokunta saattaa julkaista kansalaisen lähettämän kirjallisen tiedustelun parlamentin verkkosivuilla, jolloin se on nähtävissä kaikille. Näissä tilanteissa kansalaisen saa ilmoituksen hänen tiedustelunsa julkaisemisesta valiokunnalta etukäteen.
- Parlamentti on koostanut **oikeudellisen aineiston** [Folketinget](#)-sivuilleen. Sivustolla voi tarkastella (1) lakiehdotuksia ja päätöksiä, (2) tiedusteluja ja lausuntoja, (3) pöytäkirjoja ja ääniä, (4) kysymyksiä, (5) valiokuntien asiakirjoja ja (6) valtiontilintarkastajien tapauksia.
- [Folketing Åbne Data](#) on **avoimen tiedon verkkopalvelu**, johon on koottu tietoa parlamentin työstä lainsäädännön eri vaiheissa. Verkkopalvelun perustamisen taustalla on ollut tahtotila edistää lainsäädännön läpinäkyvyyttä kansalaisille sekä luottamusta parlamentin ja kansalaisten välillä.
- [TV fra Folketinget](#) on verkkosivusto, jonka kautta kansalaiset **voivat seurata** parlamentissa tapahtuvia kokouksia ja muun muassa valiokuntien käsittelyjä. Kokouksia voi seurata sekä suorana lähetyksenä että jälkikäteen tallenteena.
- Valiokunnat voivat lain käsittelyvaiheessa järjestää **paneelikeskusteluja**, joihin kutsutaan muun muassa asiantuntijoita ja tutkijoita antamaan näkemyksensä. Nämä kuulemiset ovat yleensä avoimia yleisölle ja ne näytetään TV fra Folketinget – sivustolla. Parlamentin [Folketinget](#)-sivustolla kerrotaan näistä paneelikeskusteluista.

Lain vahvistaminen – TANSKA

- Valtioneuvosto **julkaisee uudet lait ja määräykset** Lovtidende-sivustolla sen jälkeen, kun laki on hyväksytty parlamentissa. Kaikilla kansalaisilla on pääsy sivustolle.

Haastattelujen yhteenveto – TANSKA

KEHITYSASTE JA SUUNTA 1/2

Haastatteluissa nousi esille, että kansalaisten vaikuttamismahdollisuudet politiikkaan ja lainsäädäntöön nähdään Tanskassa hyvin tärkeinä. Nykyiseen toimintamalliin ollaan melko yleisesti tyytyväisiä, mutta samalla tiedostetaan, että kehittyminen ja uudistus ovat vääjäämättömiä. Kansalaiset eivät myöskään erityisesti tuo esiin tarvetta kehittää vaikuttamisen mahdollisuuksia nykyistä paremmiksi.

Parlamentin edustaja kommentoi, että kansalaiset eivät aktiivisesti seuraa Tanskan hallituksen ja parlamentin toimintaa, joten parlamentin edustajilla on vastuu kysyä kansalaisten mielipiteitä ja ohjata heitä esimerkiksi kuulemisportaaliin antamaan näkemyksensä. Hän painotti, että lakiehdotusten työstämisessä on hyvin tärkeää kuulla kansalaisten ja eri tahojen näkemyksiä – pelkkä tiedostaminen ei kuitenkaan riitä siihen, että vaikuttamismahdollisuutta hyödynnetään ja hän kertoikin joutuvansa kannustamaan kansalaisia ilmaisemaan mielipiteitään.

Kansalaisjärjestön edustaja arvioi, että 20 vuotta sitten hyödynnettiin enemmän lainsäädäntöä valmistelevia ryhmiä, joissa oli asiantuntijoina myös kansalaisjärjestöjen edustajia. Tämä on vähentynyt viime vuosina selvästi, mikä on huolestuttavaa, koska lainsäädännössä nimenomaan tarvitaan erilaisia näkökulmia kokonaisuuden hahmottamiseen. Hän kuitenkin huomautti, että kansalaisten on mahdollista ottaa yhteyttä poliitikkoihin suoraan ja kommentoida lakiehdotuksia, mikä on myös tärkeä vaikuttamisen kanava.

Haastattelujen yhteenveto – TANSKA

KEHITYSASTE JA SUUNTA 2/2

Siitä, missä määrin kansalaiset tiedostavat osallistumismahdollisuutensa tai missä määrin he ovat kiinnostuneita lainsäädäntöprosessista, tuli haastatteluissa esille hieman eriäviä näkemyksiä. Parlamentin edustaja kommentoi, että kansalaiset tietävät, että voivat vaikuttaa jos haluavat, kun taas kansalaisjärjestön edustaja koki, että tietoisuus ei ole kovin suurta. Parlamentin edustajan mukaan kiinnostus vaikuttamiseen on kasvanut kansalaisaloite-palvelun kautta, mutta kansalaisjärjestön edustajan mielestä mielenkiinto on vähentynyt, koska vaikuttamisen prosessit ovat pitkiä ja edellyttävät aikaa, sinnikkyyttä ja resursseja, joita tyypillisesti yksittäisellä kansalaisella ei ole. Järjestöt ovat tämän vuoksi tärkeässä roolissa kansalaisten vaikuttamisen kanavana.

”Aina ei ole kyse tietoisuudesta (kansalaisten mahdollisuuksiin viitaten), kansalaisia saa puskea ilmaisemaan näkemyksensä. Parlamentin jäsenten täytyy olla kansan keskuudessa äänekkäitä ja ohjata heitä vaikuttamaan.”
– Parlamentin jäsen

Kehittämisen suuntana nähtiin aktiivisen lainsäädäntöön osallistumisen lisääminen – haastateltavien mukaan ei riitä, että osallistumispaikkoja ja tietoa on saatavilla, mikäli kansalaiset eivät hyödynnä niitä. Tässä on kuitenkin tärkeää pohtia sitä, kuinka vallan jakaminen kansalaisille lisää myös heidän vastuutaan. Konkreettisia kehittämissuunnitelmia ei noussut haastatteluissa esille.

Haastattelujen yhteenveto – TANSKA

LAINSÄÄDÄNTÖPROSESSIIN LIITTYVÄT HAVAINNOT 1/2

Haastatteluissa vahvistettiin käytössä olevat työkalut kansalaisten osallistumiseen, joista konkreettisimmat ovat kuulemisportaali, Borgerforslag (kansalaisaloite-palvelu) ja kansalaisen valtuutus. Parlamentin ja kansalaisjärjestön edustajat esittivät kuitenkin hieman eriäviä mielipiteitä niiden todellisesta vaikutuksesta lainsäädäntöön. Kansalaisjärjestön edustaja painotti enemmän muun muassa järjestötoiminnan ja ns. epävirallisten kanavien merkitystä osallistumisessa. Parlamentin edustaja kommentoi, että kaikki aloitteet käsitellään parlamentissa ja saadut kommentit huomioidaan lakiehdotusten työstämisessä.

”(Borgerforslag) ei yleensä johda konkreettisiin toimenpiteisiin, koska sitä kautta tulevat teemat ovat usein kiistanalaisia.”
–Kansalaisjärjestön edustaja

Kuulemisportaali on tärkeä työkalu sekä kansalaisille että hallitukselle. Portaalista saadut kommentit sisällytetään aina valmisteltuun lakiehdotukseen, joten yksittäiset kansalaiset voivat pyrkiä vaikuttamaan tämän väylän kautta. Kuulemisportaali toimii myös hyvänä tietolähteenä käynnissä olevista lakivalmisteluista. Laki määrää aloitteiden asettamisesta ja niihin liittyvistä sisältövaatimuksista, joten portaali myös edistää läpinäkyvyyttä kansalaisten ja hallituksen välillä. Parlamentin edustajan mukaan osallistumisen konkreettisia vaikutuksia ilmenee jatkuvasti ja kuulemisten vaikutukset on helppo nähdä lainsäädäntöprosessissa. Kansalaisjärjestön edustaja ei kuitenkaan ole havainnut konkreettisia vaikutuksia.

Haastattelujen yhteenveto – TANSKA

LAINSÄÄDÄNTÖPROSESSIIN LIITTYVÄT HAVAINNOT 2/2

Kansalaisaloite-palvelun tarkoituksena on edistää kansalaisten osallistumista. Kansalaisjärjestön edustajan mukaan palvelun konsepti on hyvä, mutta sen perusteella on toteutunut vain muutama lakimuutos, joten hän ei kokenut kanavan olevan tehokas. Parlamentin edustajan mukaan kaikki aloitteet käsitellään, mutta useat niistä eivät ole toteuttamiskelpoisia erinäisistä syistä johtuen.

Haastatteluissa nousi esille kansalaisen valtuutus, joka on suora väylä päästä esittämään näkemyksensä valiokunnalle. Tässä on kuitenkin haasteena se, että kansalaiset eivät välttämättä tiedä sen olemassaolosta ja yksittäinen kansalainen saattaa esittää näkemyksiä, jotka eivät perustu faktoihin. Lisäksi esille nousi, että kansalaiset eivät usein hyödynnä tätä väylää, koska pelkäävät saavansa valiokunnalta kriittisiä kysymyksiä, joihin eivät osaa vastata. Positiivisena asiana nähtiin se, että valtuutukset voivat tapahtua eri vaiheissa lakiehdotuksen käsittelyä parlamentissa.

Haastattelujen yhteenveto – TANSKA

DIGITAALISUUS JA TEKNISET VÄLINEET

Digitaalisuus on tärkeässä roolissa Tanskan lainsäädäntöprosessissa. Haastatteluissa korostettiin, että tieto on avointa ja saatavilla verkossa. Lisäksi työkalut kuten kuulemisportaali ja kansalaisaloite-palvelu ovat digitaalisia. Tässä kuitenkin tunnistettiin puute siinä, miten osallistumisen paikoista viestitään kansalaisille. Yleisluonteisesti todettiin, että viestintä voisi olla parempaa, mutta se ei nykyisinkään ole heikkoa. Verkkosivujen ylläpitäjät ovat tietoisia olemassa olevista haasteista ja pyrkivät jatkuvasti kehittämään palveluita.

Parlamentin edustaja kommentoi, että on tärkeää saada tietolähteet toimimaan tehokkaasti ja luoda kansalaisille ymmärrys siitä, että he voivat vaikuttaa lainsäädäntöprosessiin. Ilman digitaalisia työkaluja ja toimivia palveluja poliitikot voivat tuntua kansalaisille etäisiltä.

Hallituksen ja parlamentin virallisten digitaalisten työkalujen käyttäjissä korostuvat lobbaajat, järjestöt ja yksittäiset aktiiviset kansalaiset. Haastatteluissa arvioitiin, että tavallisten kansalaisten keskuudessa työkalujen hyödyntäminen ei ole kovin yleistä.

Muut digitaaliset alustat kuten sosiaalinen media ovat suosittuja viestintäkanavia niin Tanskan hallituksessa, parlamentissa kuin kansalaisten ja järjestöjen keskuudessa. Niitä hyödynnetään lakien valmisteluun ja käsittelyyn liittyvässä tiedotuksessa ja kansa hyödyntää niitä julkisissa kannanotoissaan.

Haastattelujen yhteenveto – TANSKA

MUUT HAVAINNOT 1/2

EU-tason lainsäädäntö:

Parlamentin edustajan haastattelussa keskusteltiin siitä, kuinka EU-tason lainsäädännössä pyritään kasvattamaan kansalaisten osallisuutta. Tällä hetkellä EU-tason päätöksenteossa kansalaisten osallistumisen vaikutukset ovat läpinäkyvämpiä kansalliseen lainsäädäntöprosessiin verrattuna, mikä johtuu osittain siitä, että lainsäädäntöprosessi on pidempi. EU-tasolla halutaan lisäksi kuulla ihmisiä ja yrityksiä aikaisemmassa vaiheessa lainsäädäntöprosessia kuin kansallisella tasolla.

Kansalaisten ja poliitikkojen välinen kuilu:

Yleisesti ottaen lakeja säädetään lukumääräisesti runsaasti. Haastatteluissa nostettiin esiin, että olisi tärkeää punnita, milloin lakimuutos tai uuden lain säätäminen on aidosti tarpeen. Lainsäädäntöön tehtävien muutosten tulisi siis perustua aina aitoon tarpeeseen. Kansalaisjärjestön edustaja kommentoi, että poliittinen maailma on erkaantunut kansalaisista, mikä on suuri ongelma, johon tulisi löytää ratkaisu.

*”On tärkeää kysyä lakeja säätäessä, että tarvitsemmeko todella tätä lakia vai käsittelemmekö uutta lakia vain tottumuksesta. Lakeja säädetään niin paljon, että on tärkeää pysähtyä tämän kysymyksen ääreen useammin.” –
Parlamentin edustaja*

Haastattelujen yhteenveto – TANSKA

MUUT HAVAINNOT 2/2

Järjestötoiminta:

Haastatteluissa nousi esille, että kansalaiset kokevat järjestötoiminnan merkittävänä keinona vaikuttaa lainsäädäntöön ja lisäksi järjestöjä kuullaan asiantuntijan roolissa enemmän kuin yksittäisiä kansalaisia. Tanskassa järjestöt seuraavat tarkasti politiikkaa ja lainsäädäntöä sekä pyrkivät vaikuttamaan antamalla kannanottoja. Kansalaisjärjestön edustaja toi esiin, että kansalaisten keinot tehdä aloitteita ovat Borgerforslag-palvelu sekä omien tavoitteiden edistäminen järjestöjen kautta.

Lasten ja nuorten järjestötoiminnan haasteena on se, että henkilöt vaihtuvat nopeaan tahtiin, joten vaikuttaminen ei ole niin pitkäjänteistä verrattuna esimerkiksi eläkeläisten järjestöihin. Tämä asettaa haasteita, sillä haastattelussa nousi esille, että järjestötoiminnan vaikutukset lainsäädäntöön ovat vaatineet monen vuoden työskentelyä. Lisäksi arvioitiin, että maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen järjestöt eivät joko osallistu tai pääse vaikuttamaan yhtä paljon kuin valtaväestön järjestöt.

2.5 ISLANTI

Valtioneuvoston työkalut – ISLANTI

Lain valmistelu

- Hallituksen tavoitteet ja **keskeiset hallitustyöskentelyn teemat** kuvataan valtioneuvoston [Stjórnarráð Íslands](#) -verkkosivulla.
- Tieto lakialoitteiden valmistelusta on koottu valtioneuvoston [Samradsgatt](#)-sivustolle eli **konsultaatioportaaliin**. Portaalin päämääränä on kasvattaa lainsäädäntöprosessin läpinäkyvyyttä ja kansalaisten sekä muiden sidosryhmien osallistumismahdollisuutta. Konsultaatioportaali on väylä kansalaiselle saada tietoa menneistä, käynnissä olevista ja tulevista kuulemisista sekä valmisteluvaiheen aikataulusta. [Samradsgatt](#)-verkkosivuilta voi myös tilata **uusista konsultaatioista muistuttavan** sähköposti-ilmoituksen.
 - Noin 1110 tapausta on asetettu kansalaisten konsultoitavaksi portaaliin sen avauduttua helmikuussa 2018. Asiantuntija-arvion mukaan noin 80 % aloitteista päätty konsultaatioportaaliin.
- Käynnissä olevat **valmistelut listataan ministeriökohtaisesti** myös valtioneuvoston [Stjórnarráð Íslands](#) -verkkosivulla.
- Islannin valtioneuvoston verkkosivuilta löytyy **ministeriöiden uusille julkaisuille ja raporteille** oma [Rit og skýrslur](#) -tietokanta, jonka lisäksi vanhemmat julkaisut (yli 5 vuotta) löytyvät [Stjórnarráð Íslands](#) -verkkosivujen arkistosta.
-

Parlamentin työkalut – ISLANTI

Lain käsittely 1/2

- Listaus Islannin parlamentin käsittelyssä olevista **lakiehdotuksista** löytyy [Althingi](#)-verkkosivuilta. Ehdotuksia voi tarkastella tapauskohtaisesti, saaden lisätietoa niiden tilasta, kommentointimahdollisuudesta, konsultoitavista sidosryhmistä, parlamentin käsittelyistä sekä äänestystuloksista.
- Islannin parlamentti listaa [Althingi](#)-verkkosivuillaan valiokuntien käynnissä olevat **kuulemiset**, joita kansalaiset voivat kommentoida. Kommentointiin liittyvät tarkemmat **ohjeet** löytyvät [Althingi](#)-verkkosivuilta.
- Tietoa **valiokuntien tulevista tapaamisista** ja **asialistoista** löytyy [Althingi](#)-verkkosivuilta.
- Kansalaisen on mahdollista löytää Althingin **täysistuntojen nauhoituksia** sekä **tilastoja** vuosi- ja päivätasolla koottuna Islannin parlamentin [Althingi](#)-verkkosivuilta. Althingin verkkosivuille on koottu myös [Útsending](#) -monikanavainen lista täysistuntojen livelähetysten, nauhoitusten sekä avointen valiokuntien tapaamisten **seuraamismahdollisuuksista**.

Parlamentin työkalut – ISLANTI

Lain käsittely 2/2

- Islannin parlamentin [Althingi](#)-verkkosivuilla on listattu tapoja, **kuinka kansalainen voi vaikuttaa Islannin parlamentin toimintaan**. Tietoa annetaan kuulemismahdollisuudesta, Islannin parlamentin jäsenten aktiivisista yhteystiedoista sekä kansalaisen epävirallisista vaikuttamistavoista.
- **Tieto uusista parlamentin hyväksymistä laeista** löytyy parlamentin [Althingi](#)-verkkosivuilta. Tämän lisäksi verkkosivut tarjoavat kansalaiselle mahdollisuuden saada tietoa kaikista Althingin hyväksymistä laeista ja yksittäisiin lainsäädäntöprosesseihin liittyvistä materiaaleista: [Lög samþykkt á Alþingi](#).

Lain vahvistaminen – ISLANTI

- **Vahvistettu laki** julkaistaan Islannin virallisen lehden (*Stjórnartíðindi*) [verkkosivuilla](#), joihin kansalaisilla on avoin pääsyoikeus.
- **Voimaan astuneet lait** löytyvät myös Althingin lakikirjaston tietokannasta Islannin parlamentin [verkkosivuilta](#). Lakikirjaston kautta voi tehdä tarkempia hakuja esimerkiksi avainsanojen ja vuosien perusteella, mutta tietokantaa päivitetään suhteellisen harvoin, noin kolme kertaa vuodessa.

Haastattelujen yhteenveto – ISLANTI

KEHITYSTASTE JA SUUNTA 1/2

Asiantuntijat toivat esiin näkemyksiä siitä, että hallitusten tulisi tarkastella kansalaisten osallistumista jatkuvasti muuttuvana tekijänä, jossa teknologia ja poliittiset tilanteet tulevat muuttumaan. Haastatteluista saatujen näkemysten mukaan osallistumisen merkitys muuttuu, sillä osallistumista tapahtuu niin fyysisissä kuin verkossa järjestettävissä tapahtumissa. Asiantuntijat näkivät, että vuoden 2009 talouskriisi ja siitä seurannut kansalaisten luottamuksen romahtaminen hallitusta ja hallintoa kohtaan johti Islannissa kansalaisten kasvaneeseen tahtoon osallistua lainsäädäntöprosessiin. Kansalaisjärjestön edustajan mukaan luottamuksen lainsäädäntöprosessiin on oltava molemminpuolista (kansalaiset ja hallinto).

Haastatteluista nousi esille huoli siitä, että ihmiset kokevat lakiehdotuksen käsittelyvaiheen monimutkaisena. Asiantuntijanäkemyksen mukaan prosessin monimutkaisuus voi johtaa siihen, että kansalaiset ovat apaattisia ja haluttomia osallistumaan, koska he kokevat riittävien vaikutusmahdollisuuksien puuttuvan edustuksellisessa demokratiassa. Mikäli kansalaisia halutaan osallistaa lainsäädäntöprosessiin, niin osallistumisella tulisi olla aito vaikutus ja sillä tulisi nähdä olevan arvoa, eikä sitä tulisi tehdä vain muodon vuoksi. Asiantuntijoiden mukaan on tärkeää, että kansalaiselle selkeytetään lainsäädäntöprosessin eri vaiheet käytännön tasolla ja että saatavilla oleva tieto on yhtenäistä. Valmisteluvaiheessa käytössä olevan osallistumisportaalin laajennusta pidettiin myös tärkeänä, sillä kansalaisilta on yhä vaikeampaa saada huomiota ja portaali voisi toimia keskitettynä osallistumisen kanavana.

Haastattelujen yhteenveto – ISLANTI

KEHITYSASTE JA SUUNTA 2/2

Tulevaisuudessa osallistavampi demokratia edellyttää eri tahoilta oppimista, yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä yhteistyötä. Asiantuntijoiden mukaan tulevaisuudessa on tärkeä huomioida osaamisen jatkuva kehittäminen. Haastattelusta saadun toiveikkaan näkemyksen mukaan kansalaisten osallisuus lainsäädäntöprosessissa tulee tulevaisuudessa kasvamaan. Osallistuminen koetaan erityisen tärkeäksi, koska Islanti on pieni maa ja kansalla nähdään olevan hyödyllistä tietoa. Tämä tieto halutaankin saada mahdollisimman aikaisin osaksi lainsäädäntöprosessia. Monimutkaisissa kysymyksissä voitaisiin hyödyntää erilaisia kansanäänestyksiä tai mielipidekyselyitä. Valtioneuvoston edustajan näkemyksen mukaan osallistumisessa on kyse lopulta kansan voimaannuttamisesta: hyödyt ovat ilmiselviä.

Haastattelujen yhteenveto – ISLANTI

LAINSÄÄDÄNTÖPROSESSIIN LIITTYVÄT HAVAINNOT 1/2

Islannissa lainsäädäntöprosessin käynnistäjänä on useimmiten hallitus. Valtioneuvoston edustajan näkemyksen mukaan yksittäisiltä parlamentin jäseniltä tai valiokunnilta tulevien aloitteiden osuus on kuitenkin yllättävän suuri, mahdollisesti suhteessa suurempi kuin muissa Pohjoismaissa.

Islannin lainsäädäntöprosessissa suurin osa valmistelluista lakialoiteista tuodaan kansalaisten kommentointikierrokselle [Samráðsgátt](#)-osallistumisportaaliin. Asiantuntija-arvion mukaan portaaliin päätyy noin 80% kaikista valmisteluista. Mikäli aloitetta ei aseteta kommentoitavaksi, niin taustalla olevia syitä täytyy avata kabinetissa. Kansalaisjärjestön edustajan näkemyksen mukaan kansalaisille kerrotaan lakiluonnosten käsittelyiden etenemisestä, mutta heille ei kerrota riittävästi, miten kansalaisten osallistuminen on vaikuttanut prosessiin.

Haastattelujen yhteenveto – ISLANTI

LAINSÄÄDÄNTÖPROSESSIIN LIITTYVÄT HAVAINNOT 2/2

Kansalaisten osallistumisen nähtiin toimivan ”melko hyvin” läpi koko prosessin, mutta erityisen haasteellisena vaiheena nähtiin lakiehdotuksen eteneminen parlamentaariseen käsittelyyn, sillä prosessit ovat tällöin monimutkaisia. Asiantuntijoiden näkemyksen mukaan Islannin lainsäädäntöprosessissa olevaa kaksivaiheista konsultaatioprosessia (valmistelu- sekä käsittelyvaiheessa) voidaan pitää ainutlaatuisena verrattuna muihin Pohjoismaihin. Asiantuntijoiden mukaan valiokunnat konsultoivat useilla eri tavoilla, esimerkiksi järjestämällä haastatteluita tai mahdollistamalla kansalaisille kommentointijaksot. Valiokunnat voivat tehdä myös lisäponnistuksia hyödyntämällä kokoontumisia, uutisointia sekä julkisia ja sidosryhmätapaamisia.

Asiantuntijoiden mukaan eri ihmisryhmien osallistumisesta löytyy tietoa enemmän paikalliselta tasolta kansalliseen tasoon verrattuna. Heidän mukaansa hyvä kansallisen tason osallistumisen indikaattori on parlamenttivaalien äänestysprosentti. Asiantuntijoiden näkemyksen mukaan eri ryhmien osallistumisen aktiivisuus kansallisella tasolla vaihtelee teemoittain: ikääntyviä kiinnostavat eläkkeisiin liittyvät asiat kun taas nuoria ilmastonmuutoksen teemat. Asiantuntijat näkivät myös koulutustaustan tason korreloivan positiivisesti siihen, missä määrin ihmiset osallistuvat kansalliseen lainsäädäntöprosessiin.

Haastattelujen yhteenveto – ISLANTI

DIGITAALISUUS JA TEKNISET VÄLINEET 1/2

Islannin hallituksella ja parlamentilla on pitkä historia verkkosivujensa käytössä. Tämä juontaa juurensa siihen, että Islanti on ollut ensimmäisessä aallonharjassa internetin käyttöönotossa ja internetiä on hyödynnetty osallistamisessa. Parlamentin istunnoista on lähetetty live-lähetystyksiä jo 1990-luvun puolestavälistä lähtien. Haastatteluarvioiden mukaan ikääntyneet Islannin kansalaiset käyttävät erilaisia digitaalisia välineitä nykyisin hyvin, eikä heillä ole juuri ongelmia niiden käytössä.

Verkosta löytyvästä valmisteluvaiheen konsultaatioportaalista keskusteltiin haastatteluissa osallistumisen välineenä paljon. Kyseessä on suosittu työkalu, joka nousi heti julkaisunsa jälkeen suosioon mielipidettä herättävällä aiheella (kellonajan siirrosta luopuminen). Työkaluna erityisesti sidosryhmäorganisaatiot seuraavat sitä. Asiantuntijanäkemyksen mukaan kansalaisilta ei ehkä saada aina sellaista syvyyttä osallistumiseen ja kommentointiin kuin mitä halutaan, mutta työkalua kehitetään jatkuvasti paremmaksi. Kyseisen kehityskohdan lisäksi valtioneuvoston edustaja kertoi, että valtioneuvostossa on ideoitu portaalin laajentamista parlamentin suuntaan ”voimien yhdistämiseksi”. Hänen mukaansa on myös keskusteltu siitä, että kuntien osallistavuutta ja yhteistyötä ministeriöiden kanssa voisi kasvattaa portaalin välityksellä.

”Konsultaatioportaalilla keskittyy tiedon hyvin. Ennen kansalaisten kommentointimahdollisuus oli ministeriöiden omilla verkkosivuilla. Tällöin osallistumishuvut olivat paljon matalampia, vaikka sama mahdollisuus löytyi.” – Valtioneuvoston edustaja

”Hallinto haluaa laajentaa osallistumisportaalit. On yhä vaikeampaa ja vaikeampaa saada ihmisten huomio – holistinen lähestymistapa on tärkeä.” – Kansalaisjärjestön edustaja

Haastattelujen yhteenveto – ISLANTI

DIGITAALISUUS JA TEKNISET VÄLINEET 2/2

[Citizens-säätiö](#) on aktiivisesti luonut digitaalisia osallistavia demokratian alustoja kansalais- sekä paikallispolitiikkaan tavoitteenaan yhdistää hallinto sekä kansalaiset. Alustat mahdollistavat poliittisten ideoiden joukkoistamisen ja sen avulla kerätään ja kehitetään ideoita. Säätiö on luonut keskustelujärjestelmän, jossa kerätään argumentteja jonkin asian puolesta sekä vastaan. Näitä ehdotuksia ei voi suoraan kommentoida, vaan kansalainen voi äänestää joko puolesta, vastaan taikka luoda vasta-argumentteja. Järjestelmän käyttöliittymä on luotu siten, että kansalaiselle näyttää siltä, että puolesta ja vastaan olevia kommentteja olisi yhtä paljon. Asiantuntijan mukaan vastaan-argumentit ovat tyypillisesti hyödyllisempiä lakiehdotuksiin liittyvien ongelmien tunnistamiseksi kuin puolesta-argumentit.

Haastattelujen yhteenveto – ISLANTI

MUUT HAVAINNOT 1/2

Projektikokemus:

Islanti on hyödyntänyt pelillistämistä Citizens-säätiön ja Islannin yliopiston yhteistyön kautta syntyneessä perustuslakipelissä ("Laadi oma perustuslaki-peli"/Constitution Crowdsourcing-game). Joukkoistamispelin tuloksia käsiteltiin kansalaisraadissa ja viestit välitettiin parlamentille. Tulokset eivät lopulta vaikuttaneet perustuslain sisältöön, mutta kansalaisjärjestön edustaja piti projektia kuitenkin tärkeänä, sillä kansalaiset tutustuivat perustuslain sisältöihin ja oppivat samalla lisää siitä, miten lakimuutoksia tehdään.

"(Viitaten perustuslakipeliin) Osallistuminen ei saa olla byrokraattista vaan sen pitää olla mukavaa. Sen pitää vedota tavallisiin ihmisiin. Osallistumisen kynnyksen tulee olla matala, ei monien sivujen pituisia dokumentteja joita pitää kommentoida." – Kansalaisjärjestön edustaja

Citizens-säätiöltä löytyy kokemusta työskentelystä myös muista maista. Säätiö on tehnyt esimerkiksi yhteistyötä Skotlannin parlamentin kanssa hyödyntäen "Open source deliberation"-alustaa. Asiantuntijanäkemyksen mukaan alusta mahdollistaa valiokuntatasolla osallistumisen ja se on houkutellut Skotlannissa paljon ihmisiä osallistumaan. Tähän perustuen kansalaisjärjestön edustajan näkemyksen mukaan Islannissakin voisi kokeilla vastaavia innovatiivisia osallistamisen tapoja.

Haastattelun asiantuntijan näkemyksen mukaan hallinnon osallistumisen projektit tukevat sitä, että keskustelua laeista käydään keskitetysti ja neutraalissa paikalla – muuten keskustelua käytäisiin joka tapauksessa sosiaalisen median eri kanavissa.

Haastattelujen yhteenveto – ISLANTI

MUUT HAVAINNOT 2/2

Osallistuminen paikallistasolla:

Paikallisella tasolla (esimerkiksi osallistuvassa budjetoinnissa) on hyödynnetty ajankohtaisia markkinointikampanjoita, kuten sosiaalisen median vaikuttajia, joiden avulla on tuotu prosessia tietoisuuteen. Asiantuntijanäkemyksen mukaan myös kansallisella tasolla tulisi hyödyntää myös moderneja markkinointikampanjoita. Markkinoinnissa tulee kuitenkin huomioida eri ryhmien tavoittaminen: paikallisella tasolla Facebook-mainontaa hyödyntäessä on ollut tilanteita, joissa miehille suunnattua mainontaa ei ollut yhtä paljon tarjolla kuin naisille, koska naisille suunnattu mainonta oli edullisempaa. Tämä heijastui lopulta myös osallistumiseen.

Paikallisella tasolla osallistuminen ja sen vaikutukset ovat kansalliseen tasoon verrattuna suoraviivaisemmin hahmotettavissa. Citizens-säätiön luoma ja Reykjavikin kaupungin avustama [Better Reykjavik](#) -alusta on osoittanut, että ihmiset haluavat osallistua ja he ovatkin osallistuneet projektien etenemisen myötä yhä enemmän ja enemmän. Kaupungin kulttuuri on muuttunut osallistuvammaksi kuin ennen. Asiantuntijan mukaan olisi tärkeää, että myös kansallisella tasolla päätöksentekoprosessit muuttuisivat nykyistä osallistavimmiksi.

Taluskriisin merkitys:

Asiantuntijoiden mukaan Islannin kansalaiset luottivat parlamenttiin hyvin vahvasti ennen maan kohtaamaa taluskriisiä. Taluskriisin aikana luottamus kuitenkin romahti. Tämä herätti kansalaiset siihen, että heidän kannattaa seurata ja valvoa paikallista hallintoa ja parlamenttia tarkemmin.

3. Yhteenveto

Valtioneuvoston työkalut ja osallistuminen valmisteluvaiheessa

Pohjoismaiden lainsäädännön valmisteluvaiheen työkalut ovat muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta digitaalisia. Valmisteluvaiheessa keskeisiä työkaluja ovat kuulemisportaalit, joiden kautta kansalaisilla on mahdollisuus saada tietoa valmisteluprosessista sekä tuoda ääntänsä kuuluviin. Ruotsi poikkeaa tässä suhteessa muista Pohjoismaista, sillä Ruotsissa kyseinen työkalu puuttuu ja ainoa suoran vaikuttamisen kanava on valmisteluvaiheessa syntyvien asiantuntijaraporttien kommentointi sähköpostitse.

Kommentointiportaalien tavoitteena voidaan pitää lainsäädäntöprosessin avoimuuden ja läpinäkyvyyden edistämistä, jonka kautta kansalaisten osallistuminen voisi lisääntyä. Selvityksen havainnot osoittavat kuitenkin, että vaikka suuri osa lakiehdotuksista etenisi kommentointiportaaliin tai vaikka portaalin olemassaolo olisi yleisesti kansalaisten tiedossa, se ei kuitenkaan takaa kansalaisten merkittävää osallistumista kansallisessa lainsäädäntöprosessissa. Havainnot Pohjoismaista ovat erilaisia: asiantuntijahavaintojen mukaan sekä Norjassa että Islannissa maiden kommentointiportaalien koetaan olevan yleisesti kansalaisten tiedossa, mutta vain Islannissa osallistumisen määrää pidetään hyvänä. Norjassa osallistuminen koettiin rajoittuvan pitkälti yleisesti lainsäädännöstä kiinnostuneisiin ihmisiin, kun taas Ruotsin omanlainen kommentointimahdollisuus oli pääasiassa kansalaisjärjestöjen ja organisaatioiden hyödyntämä. Sääntöön on toki poikkeuksia, ja selvityksen perusteella eri Pohjoismaiden kansalaisten arkea koskettavat (mm. energian hinnat) tai tunteita herättävät lakiehdotukset (mm. tasa-arvoasiat) voivat johtaa tavanomaista suurempiin osallistujamääriin.

Parlamentin työkalut ja osallistuminen käsittelyvaiheessa

Pohjoismaiden parlamentit tarjoavat toisistaan eroavia ratkaisuja lain käsittelyvaiheessa tarjottavien työkalujen ja kanavien osalta. Samalla monessa haastattelussa tuotiin esiin näkemys siitä, että kansalaisen osallistuminen vaikeutuu tai vähintään muuttuu kompleksisemmaksi käsittelyvaiheessa verrattuna valmisteluvaiheeseen. Tämän selvityksen perusteella voidaan nähdä, että yhteinen perusta kaikissa maissa on tiedonsaanti itse lainsäädäntöprosessista sekä parlamentin käsittelyvaiheiden seuraaminen. Kaikkien Pohjoismaiden parlamentit Islantia lukuun ottamatta tarjoavat kansalaiselle avoimen datan palveluita.

Kaikki Pohjoismaat jakavat lakiehdotuksen käsittelystä valiokunnissa tietoa kansalaisille. Erot työkaluissa syntyvät osallistumisen mahdollisuudessa. Norjassa ja Islannissa kansalaisille tarjotaan suora vaikuttamisen kanava kommentointimahdollisuudella, kun taas Ruotsissa työkalujen puute mahdollistaa ainoastaan kansalaisen epäsuoran vaikuttamisen kansalaisjärjestön kautta. Tanskassa osallistuminen rajoittuu lakiehdotuksen tilan tiedusteluun, mutta valiokunnat voivat järjestää myös paneelikeskusteluja joihin kansalaisilla on pääsyoikeus. Tämän lisäksi Tanskasta löytyy erikoisuutena ”valtuutus”-tilaisuus, joka on mahdollisuus yksityishenkilölle tai laajemman tahon edustajalle päästä ilmaisemaan mielipiteensä valiokunnan tapaamisessa. Suomessa valiokuntien järjestämät asiantuntijoiden kuulemiset tarjoavat sidosryhmille kanavan päätöksentekoon ja eduskunnan päätösten sisältöön vaikuttamiseksi.

Suurimmat erot saatavilla olevissa työkaluissa liittyvät kansalaisaloitemahdollisuuden olemassaoloon. Pohjoismaista Suomi ja Tanska ovat ainoat maat, joissa maan kansalaiset voivat tehdä lakiehdotuksia ja kerätä niihin kannatusta. Norjassa ja Ruotsissa kansalaisaloite on asiana noussut esille, mutta havaintojen mukaan palvelun käyttöönotto ei näytä todennäköiseltä kysynnän puutteen vuoksi.

Kansalaisten osallistumisen ja demokratian merkitys Pohjoismaissa

Pohjoismaissa kansalaisten roolia ja mahdollisuuksia lainsäädäntöprosessiin osallistumiseksi tarkastellaan eri näkökulmista, mikä vaikuttaa suoran osallistumisen keinojen määrään ja laatuun. Selvityksen havaintojen perusteella kansalaisten osallisuuden merkitys lainsäädännössä ja yleisesti demokratian toteutumisessa on kaikissa maissa tärkeä, mutta se ilmenee ja sitä edistetään eri tavoin. Islanti erottautuu innovatiivisena ja edistyksellisenä Pohjoismaana, kun tarkastellaan kansalaisten suoraa osallistamista. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa korostuu osallistuminen järjestötoiminnan kautta ja epäformaali vaikuttaminen. Islannin edistyksellisyyttä selittää tämän selvityksen havaintojen mukaan vuoden 2009 talouskriisi ja siitä seurannut kansalaisten luottamuksen merkittävä lasku hallitusta ja hallintoa kohtaan. Tämän tapahtuman myötä kansalaiset ovat halunneet osallistua aiempaa enemmän päätöksentekoon ja lainsäädäntöprosessiin. Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan myös hallinto tunnistaa osallistumisen tärkeyden ja haluaakin saada kansalaisten näkemykset osaksi prosessia mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Kunkin maan haastatteluissa esiin nousseet näkemykset kansalaisten osallistumiseen ja lainsäädäntöprosessiin liittyen olivat pääasiassa yhtenäisiä hallinnon ja kansalaisjärjestöjen edustajien välillä, lukuun ottamatta Ruotsia, jossa näkemyksissä oli eroavaisuuksia. Ruotsissa on vahvan edustuksellisen demokratian perinne, minkä vuoksi ei ole nähty tarvetta kehittää yksilöille työkaluja tai keinoja lainsäädäntöprosessiin osallistumiseksi. Kansalaisjärjestön edustaja suhtautuu tähän malliin huomattavasti kriittisemmin kuin valtioneuvoston edustaja ja peräänkuulutti suoran osallistumisen työkaluja myös Ruotsiin.

Ruotsin, Norjan ja Tanskan asiantuntijat pohtivat kansalaisten vaikuttamista pitkälti epävirallisten kanavien näkökulmasta (välillinen vaikuttaminen). Yksilön suora vaikuttaminen nähdään työläänä ja ei-palkitsevana, minkä vuoksi esimerkiksi kannanotot sosiaalisessa mediassa, boikotit ja muut epäformaalit keinot ovat varsin suosittuja tapoja kiinnittää kansan ja viranomaisten huomiota. Haastatellut asiantuntijat myös arvioivat, että yksilölle on kannattavampaa pyrkiä vaikuttamaan lainsäädäntöön välillisesti. Yleisesti ottaen kansalaisen osallistuminen on tärkeä tema Pohjoismaissa, mutta suorat ja viralliset osallistumisen työkalut eivät ole tässä keskiössä.

Muita havaintoja

Haastatellut asiantuntijat toivat demokratiaan osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyen esille monia aiheita, jotka eivät suoraan liity lainsäädäntöprosessissa käytettäviin kansalaisen työkaluihin. Näissä korostui erityisesti paikallinen vaikuttaminen ja järjestötoiminnan merkitys yhteiskunnassa. Kaikissa haastatteluissa tuotiin esille sitä, että kansalaisten vaikuttaminen on merkittävästi yleisempää ja helpompaa paikallisesti (kuntatasolla) kuin kansallisesti. Eräs selittävä tekijä tämän taustalla on se, että kunnallisvaltuustossa käsiteltävät aiheet ovat usein lähempänä kansalaisten arkea kuin kansallisessa lainsäädäntöprosessissa käsiteltävät aiheet. Norjassa ja Ruotsissa on mahdollista tehdä kansalaisaloitteita kuntatasolla, vaikka kansallisen lainsäädäntöprosessin yhteydessä vastaava työkalu puuttuu.

Islannissa paikallistasolla on toteutettu esimerkiksi sosiaalisen median markkinointikampanjoita, joiden tarkoituksena on ollut edistää kansalaisten osallistumista päätöksentekoon. Kiinnostava havainto Islannin haastatteluista oli se, että asiantuntijat kokevat, että myös kansallisella tasolla olisi järkevää hyödyntää moderneja osallistamisen keinoja. Islanti erottautui muista Pohjoismaista myös siinä, että se on pyrkinyt osallistamaan kansalaisia innovatiivisella tavalla esimerkiksi pelillistämistä hyödyntämällä (muun muassa nk. perustuslakipeli).

Haastatteluissa nousi esiin myös järjestötoiminnan merkitys yhteiskunnassa ja asia koetaan tärkeänä. Järjestöillä on yleensä yksilöitä avoimemmat vuorovaikutusmahdollisuudet poliitikkojen kanssa ja niiden toiminta on myös näkyvämpää suhteessa valtioneuvostoon ja parlamenttiin, mikä edistää haluttua vaikutusta lainsäädäntöön. Lisäksi Pohjoismaiden ministeriöt ja valiokunnat kuulevat järjestöjen edustajia esimerkiksi sidosryhmätilaisuuksien ja paneelikeskustelujen muodossa osana lainsäädäntöprosessissa. Erityisesti Tanskan asiantuntijat korostivat, että kansalaisten kuuluminen järjestöön sekä aktiivinen toiminta niissä on yleistä.

Vertailu kansalaisen palvelupolusta lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa Pohjoismaissa

	SUOMI	RUOTSI	NORJA	TANSKA	ISLANTI
Kansalaisen palvelupolku*	Hallitusohjelma	Regeringskansliet-verkkosivu	Regjeringen-verkkosivu	Regeringen-verkkosivu	Stjórnarráð Íslands - verkkosivu
	Lainsäädäntö-suunnitelma	Regeringskansliet-verkkosivu	Stortinget-verkkosivu	Lovprogram	Samráðsgátt
	otakantaa.fi	Ei ole	Ei ole	Ei ole	Ei ole
	hankeikkuna.fi	Regeringskansliet-verkkosivu	Regjeringen-verkkosivu (Høyringar)	Hoeringsportalen / ministeriöiden verkkosivut	Samráðsgátt / Stjornarradid-verkkosivu
	lausuntopalvelu.fi	Komentointi sähköpostilla	Regjeringen-verkkosivu (Høyringar)	Hoeringsportalen	Samráðsgátt
	kansalaisaloite.fi	Ei ole	Ei ole	Borgerforslag	Ei ole
	eduskunta.fi	Riksdagen-verkkosivu (Öppna Data, Webb-tv)	Stortinget-verkkosivu (Åpne Data, Web TV, kommentointimahdollisuus)	Folketinget-verkkosivu (Åbne Data, TV fra Folketinget)	Althingi-verkkosivu (valiokuntien kuulemisten kommentointi, parlamentin lähetykset/tallenteet)
	finlex.fi	Svensk författningssamling (SFS)	Lovdata	Lovtidende	Stjórnartíðindi-lehden verkkosivut

*Lähtökohtana Sitran kansalaisen palvelupolun kuvaus Suomessa.

4. Johtopäätökset

Johtopäätökset

Selvityksessä tarkasteltiin kansalaisten osallistumisen tapoja ja mahdollisuuksia kansallisessa lainsäädäntöprosessissa Pohjoismaissa. Selvitysten tulosten perusteella osallistumisen tavoissa ja kanavissa löytyy paljon yhteneväisyyksiä, mutta jokaisella maalla on myös omat erityispiirteensä. Suomessa kansalaisen osallistumisen mahdollisuudet kansalliseen lainsäädäntöprosessiin näyttävät olevan samalla tasolla kuin muissa Pohjoismaissa keskimäärin.

Yksittäisen kansalaisen osallistumisen edistämiseksi Islanti näyttäytyy edelläkävijänä innovatiivisten osallistumisen keinojen kokeilussa. Maassa on kokeiltu esimerkiksi pelillistämistä keinona kannustaa kansalaisia osallistumaan lainsäädännön muutostyöhön. Maassa on myös käytössä kaksivaiheinen konsultointi, jossa kansalaiset voivat kommentoida lakiluonnoksia niin valmistelu- kuin käsittelyvaiheessa. Ruotsi nousi aineistosta puolestaan esiin maana, jossa yksilöllä on vain vähän suoria osallistumisen mahdollisuuksia virallisia kanavia ja työkaluja käyttäen. Sen sijaan Ruotsissa korostui näkemys yksilön osallistumisesta välillisesti edustuksellisen demokratian ja kansalaisjärjestöjen kautta.

Pohjoismaissa kansalaisten osallistuminen lainsäädäntöprosessiin ei näyttäydy ajankohtaisena kehityskohteenä. Tietoa siitä, missä määrin kansalaiset ovat tietoisia osallistumismahdollisuuksista ja missä määrin he osallistuvat kansalliseen lainsäädäntöprosessiin, ei ole helposti saatavilla. Selvityksen tulosten mukaan virallisiin osallistumisen kanaviin ja keinoihin ollaan yleisesti melko tyytyväisiä. Monissa maissa ajatellaan myös, että lakimuutoksiin liittyvät asiat ovat tyypillisesti teknisiä ja aihepiiriltään vaikeita, minkä vuoksi yksittäisellä kansalaisella ei ole välttämättä intressiä tai tietotaitoa osallistua lainsäädäntöprosessiin. Välillinen vaikuttaminen kansalaisjärjestöjen tai muiden organisaatioiden jäsenenä näyttäytyy tästä syystä tärkeämpänä osallistumisen keinona. Samasta syystä osallistumisen viralliset kanavat ja keinot eivät korostu julkisessa keskustelussa eikä niihin kohdistu suuria muospaineita hallinnon, poliitikkojen tai kansalaisten puolelta. Sen sijaan korostuvat epäviralliset vaikutuskeinot, kuten sosiaalisen median kampanjat.

**HYVÄÄ
HUOMISTA,
SUOMI!**

